

INKALE

Längs inkafolkets gamla stig

Den knapt fyra mil långa Inkaleden i Peru är Sydamerikas mest populära vandringsled. Man börjar i en trång dal vid Urubambafloden, ett biflöde till mäktiga Amazonas, passerar över tre högalpina pass och tar sig genom trolska molnskogar fram till den berömda ruinstaden Machu Picchu. Följ med Claes Grundsten på en tur.

TEXT OCH FOTO
CLAES GRUNDSTEN

Eftermiddagssolen skiner över ruinerna i Machu Picchu 2400 meter över havet övervakade av sockertoppen Hayana Picchu. Sju hundra meter längre ned strömmar Urubambafloden på sin väg mot Amazonas.

DEN

*Den bedärande utsikten mot
Urubambafloden manar till
rast och stillsam betraktelse.*

”Sedan 2001 är det förbjudet att gå här på egen hand. Alla måste ha med sig en guide”.

Med tanke på ryktet borde man bli misstänksam. Inkaleden svärts ned lika ofta som den omhuldas, inte ovanligt för en populär sevärdhet. Henrik Tikkanen hade en elegant aforism om saken: turistort är en plats som en gång var värd att besöka. Men man kan också fundera över dilemmat från en annan utgångspunkt. Sevärdhet, är inte det något som tål att tittas på fast det myllrar av folk. Ja, nog är det så och till den kretsen hör Inkaleden och dess mål Machu Picchu.

Wilbur Aparicio är den bästa guide vi kan få. Han är quechua-indian, världsvan, har bott långa tider i USA och Australien och talar flytande engelska. Dessutom besitter han enorma kunskaper om inkafolkets historia och arbetar delvis som direktör på Machu Picchu-institutet. Nu ska han leda oss för reseföretaget Explorandes räkning. Gruppen består av tre svenskar och tre amerikaner, alla med Inkaleden i sikte. Tidpunkten är mitt i oktober 2002, regntiden är på väg och antalet vandrare har minskat stort; en tid med osäkrare väder men desto mera ostördhet.

FÖRBJUDET VANDRA LEDEN UTAN GUIDE

För några år sedan påstods Inkaleden vara nedsliten, överbefolkad, nedskräpad, vandaliserad och utsatt för småkriminalitet. Mängder av backpackers tog sig fram på den mytomspunna men ganska krävande stigen som klättrar över tre pass i bergskedjan Cordillera Vilcabamba för att sluta i den berömda ruinstaden Machu Picchu. Ledens anseende dalade och myndigheterna i Peru beslöt sig för att reparera skadan.

Sedan 2001 är det förbjudet att gå här på egen hand. Alla måste ha med sig en guide, ingen grupp får vara större än 16

personer och bärarna tar inte tyngre packning än 20 kilo. Resultatet har inte låtit vänta på sig. Nu är det mycket välstädat längs stigen och vakterna som patrullerar regelbundet ser till att säkerheten är hög. Men budgetresenärer klagat över kostnaden som rasat i höjden.

Vi ägnar inte detta så många tankar nu när äventyret börjat. Med tåg har vi kommit från Cusco till hållplatsen vid kilometer 88, den normala startpunkten för turen.

Tågresan är rena drömmen för romantiska järnvägsentusiaster. Vi åker på en smalspårig räls som snirklar tätt intill bebyggelsen i Cuscos utkanter, och dieselloket stånkar sig upp ur dalen där staden ligger. Lutningen är så brant att man byggt mängder av stickspår. Tåget kör in på dessa, en växel läggs om och vagnarna backas upp på nästa stickspår för samma procedur igen, och igen och igen. Hela tågsättet liksom saxar sig upp till passet, och sedan bär det nedåt i maktigare lutning genom bördiga dalar med byar, åkerlappar och boskap utanför vagnsfönstren. Så småningom kommer man till Urubambaflodens dalgång och efter staden Ollantaytambo smalnar den

av till en djupt nedskuren ravindal som skär rakt igenom bergskedjan Cordillera Vilcabamba.

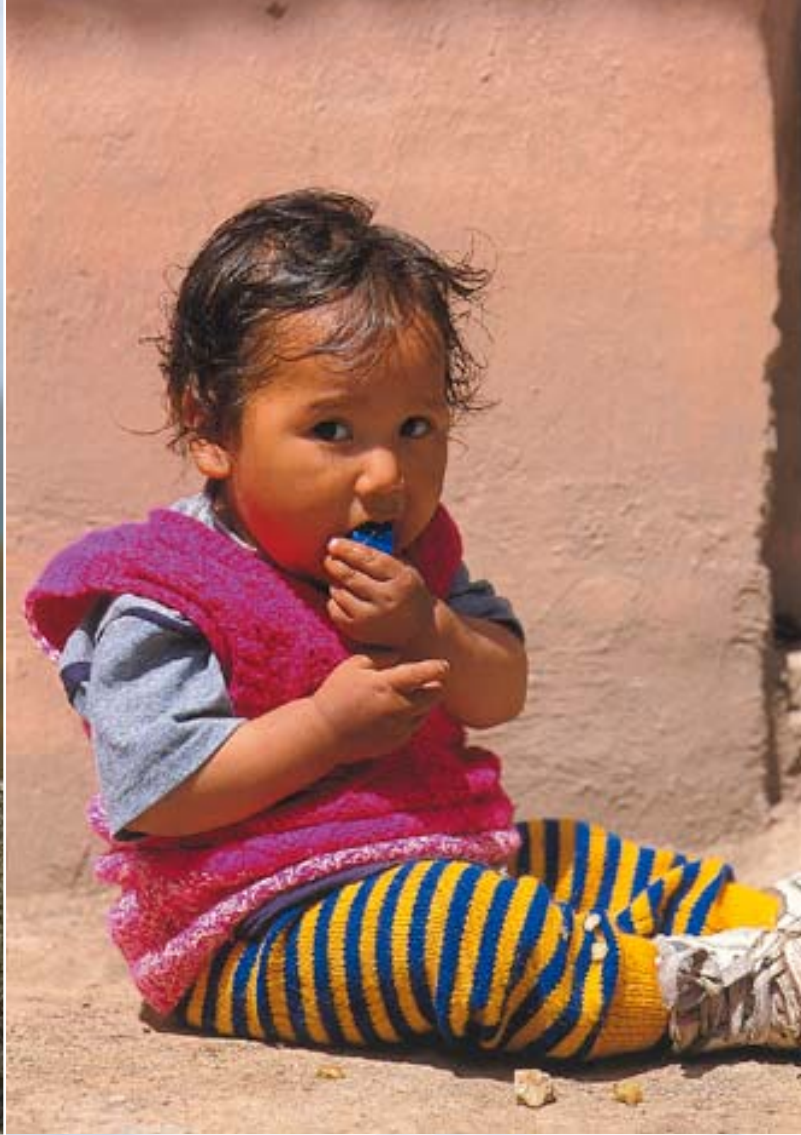
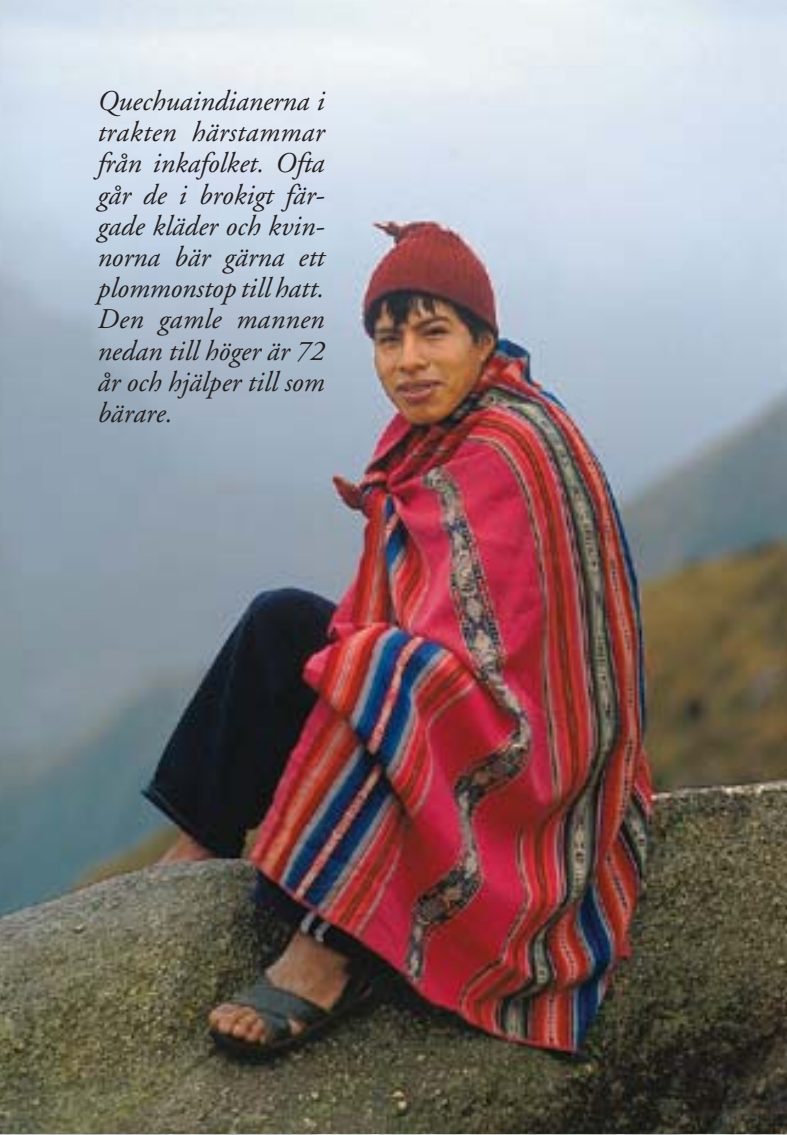
Det är höjderna i den bergskedjan som vi ska korsa över, och för att testa deltagarnas kondition tar Wilbur med oss på

en kort tur när vi klivit av tåget. I gruppen finns en mycket överviktig mor och hennes två vältrimmade söner. Vi svenskar skakar på huvudet och säger samstämigt att detta kan bara inte gå. Under klättringen upp till ruinen Wayna Oenta får vi svar på tal, och Wilbur förmår senare med imponerande diplomati modern att avstå från turen och istället ta tåget till Aguas Calientes, turiststaden nedanför Machu Picchu där vi kan mötas tre dagar senare.

DEN DÖDA KVINNANS PASS

Följande morgon går den reducerade gruppen ut på Inkaleden. Redan efter några kilometer passerar vi den första historiska platsen Llaqtapata, ett ceremoniellt centrum från inkafolkets storhetstid på 1400-talet. Vi betraktar på kort avstånd en labyrint av gamla stengrundar där utgrävningsarbeten pågår, och viker sedan av längs ett biflöde till Urubambafloden. Stigen tar sig fram genom en smal dal med tät skog och föga stigning. Några småbyar passeras och i Waylabamba kontrollerar parkvakterna våra tillstånd. Därifrån bär det av i en ny färdriktning västerut, uppför ett långt sugande motlut till Abra Warmiwanusqa, ”den döda kvinnans pass”, men dit ska vi inte i ett svep. Vid Llulluchapampa, efter två tredjedelar av backen finns en av ledens anvisade lägerplatser, dagens etappmål. På vägen upp får vi en skymt av Veronica, ett mäktigt snöfjäll på andra sidan Urubambadalens, men strax därpå drar moln in och resten av färden blir en vandring genom i ordets rätta bemärkelse molnskogar. ▶

Quechuaindianerna i trakten härstammar från inkafolket. Ofta går de i brokigt färgade kläder och kvinnorna bär gärna ett plummonstop till hatt. Den gamle mannen nedan till höger är 72 år och hjälper till som bärare.

”Leden drar fram genom ett gränsland mellan Andernas berg och Amazonas regnskog.”

Nästa dag inleds med fortsatt stigning i dimma några hundra meter upp till passet som är en smal naken rygg med gräshed 4 200 meter överhavet. Vi går långsamt

nu, utan den spänst i stegen som gårdagens första halva inspirerade till. Birgit, en av svenskarna, är 68 år och Wilbur säger att hon är den äldsta kvinna han känner till som gått leden. Vi hyllar henne och sett mot förutsättningarna gör hon den största bedriften. Själv tuggar jag på indianers vis cocablad för att stärka uthålligheten och klara höjdanpassningen bättre. Det är oskyldigare än det låter. Att tugga dessa löv har bergsborna gjort sedan urminnes tid och är fullt legalt i Peru. Det ska inte blandas ihop med kokain som är ett narkotiskt derivat som framställs av bladen. Jag känner avgjort en välgörande effekt, men det smakar hö att idissla detta grönbete och de övriga i gruppen nöjer sig med att dricka cocate.

HÖGSTA PUNKTEN

”Den döda kvinnans pass” är Inkaledens högsta punkt, och ett kraftprov som får många trötta vandrare att vända. Ihållande stigning och tunn luft tär på krafterna. Bakåt kan vi en kort stund se ned 1 200 meter till dalen där vi började uppstigningen, framåt skymtar andra djup mellan molnslöjorna. Passet namn härstammar från legenderna. Det berättas att en ung inkaprinsessa offrades och begravdes här, och för tolv år sedan fann man hennes kvarlevor. En mystisk plats är det, råkall i dimman som kommer och går. Och för att hålla värmen efter att ha lyssnat på Wilburs målande ord om vyerna vi inte ser fortsätter vi omgående, går ned i nästa dal, tappar cirka 400 träget vunna höjdmeter, kommer in i molnskogen igen, ser några loja lamadjur beta intill stigen och stiger sedan på nytt mot nästa nakna pass, och

passerar ännu en ruin av dignitet Runkaray, en liten cirkelrund fortifikation och utkikspost av sten som hänger likt ett örnnäste i branten.

INKARIKETS NÄTVERK

Från Abra Runkurakay, pass nummer två där vi lunchar, sluttar terrängen brant ned i skogen på andra sidan och i stunder av skingrade moln framträder djungelmattan i dalen nedanför. Leden drar fram genom ett gränsland mellan Andernas berg och Amazonas regnskog, och med det följer en enastående artrikedom. Skogen skiftar sig i olika typer som ändras med höjden vilket gör den biologiska mångfalden extremt rik. Både naturen och inkaruinerna skyddas av det historiska reservatet Machu Picchu, som sedan 1983 också är förklarad som världsarv. Även om vi inte ser mycket till djurliv blir i alla fall ruiner extra magiska när de träder fram i töcknet.

På höjden 3 600 meter möter vi Sayaqmarka, den kanske mest imponerande gamla bosättningen efter leden. Dessa förfallna husgrunder ligger placerade på en smal och utsatt bergsrygg, och osökt undrar man hur inkaindianerna fick blocken på plats. Var hämtades de, och

hur fraktades dessa tunga klumpar? Ur frågorna gror en växande beundran.

Häriifrån går vi en lång sträcka i stort sett parallellt med nivåkurvorna, trampar på stensatta och slitna trappor som utsöndrar ålderns patina, går upp och ned över mindre höjdrön och passerar genom en kort tunnel som man urholkade där klippan låg i vägen.

Så mycket arbete bakom leden, så många människor som gått här genom seklerna. Hur storväxta var de, inkaindianerna som kånkade och slet med alla dessa stenblock. Av trappstegen att döma hade de ovanligt långa ben, men det är förstås inte sant. I vart fall är trapporna inte vida-

re ergonomiska, de sliter på knäna men har skyddat marken mot sekler av erosion, och de understödjer den historiska atmosfär som de andra lämningarna bygger upp. Allt sammantaget gör Inkaleden till en unik vandringsväg.

Stigen vi följer är bara ett fragment av det omfattande nät med färdvägar som höll samman det gamla riket. Inkafolket härskade över ett väldigt territorium, från norra Chile till södra Columbia. Information och nyheter förmedlades av budbärare som sprang fram och tillbaka på de stensatta lederna. Det fanns varken pengar eller skriftspråk, men en väl fungerande administration. Riket uppstod när en av många små rivaliserande quechua-stammar i Peru började expandera. Under 1400-talet utvidgade en stark hövding sitt kärnområde kring staden Cusco. På hundra år byggdes ett mäktigt imperium upp och när spanjoren Francisco Pizarro anlände hit 1532 med 168 soldater i sitt följe hade enväldshärskaren Huayana Capac några år innan delat inkariket mellan sina två söner.

Dessa råkade i strid med varandra och segraren Atahulpa lockades med list till Pizarros högkvarter där han senare dödades. Spanjorernas erövring underlättades av indianernas inbördeskrig och ▶

Järnvägen går rakt genom basargatan i Aguas Calientes, den klondykeliknande turiststaden som vuxit upp nedanför Machu Picchu. Höger.

Medan morgondimmorna lättar berättar guiden Wilbur Aparicio med inlevelse historien om ruinerna vid Phuyupatamarca. Några bärare pustar ut med ett stilla flöjtspel. Bilderna under.

► Atahulpas andre bror sattes in som ny inkakung, men han fronderade mot inkräkterna och spanjorerna ställde till med blodbad. Under trettio år fortgick striderna. Den siste inkakungen flydde upp i bergen till den undangömda staden Vilcapampa (ibland kallad Vitcos), omnämnd i spanska krönikor från den tiden. Kanske var detta Machu Picchu.

Många äventyrare letade under 1800-talet efter den sista inkakungens gömställe, men det blev Hiram Bingham som hade lyckan att hitta Machu Picchu 1911. Han var förstås övertygad om att han funnit vad han sökte och döpte lämningarna efter berget intill. En del fackmän tvivlade på saken, och nyligen har en ny hypotes börjat diskuteras. Wilbur berättar att ruinstaden som vi snart ska se troligen inte var den tillflyktsort för sista inkakungen som man tidigare trott. Nästa sommar skall arkeologer med hjälp av satellitbilder kartlägga djungeln nedanför Andernå för att leta efter ännu en okänd inkastad, den riktiga Vilcapampa, som om den existerar kan bli ett nytt historiskt mästerverk att besöka.

Sista natten sover vi på det tredje passet ovanför den gamla bosättningen Phuyupatamarca. Av de grandiosa vyerna syns intet, men under morgonen därpå lättar molnen och vi får en storslagen avslutning på Inkaleden. Vi kan nu se ned i Urubambadalen djupt under oss.

Skogsklädda bergssidor stupar andlöst ned mot floden och bredvid flodbädden anar vi järnvägen från Cuzco, den enda fasta förbindelsen hit, byggd på 1930-talet. Vi ser också berget Machu Picchu som en grön skogsklädd puckel på en långsträckt bergsrygg under oss. Bakom den väntar våra drömmars mål, men först måste vi gå ett oräkneligt antal trappsteg nedför den besökade bergssidan. Långt därnere passerar vi en brant sluttning med stensatta odlingsterrasser som upptäcktes så sent som 1985, och strax efter det når vi den gamla bosättningen Winaywayna där det finns ett litet värdshus och ännu flera mäktiga ruiner att beskåda. Här övernattar de turister som vill göra den korta Inkaleden, en halv dags vandring upp från dalen för att dagen därpå fortsätta till solporten Intipunku.

Vi når Intipunku mitt på dagen. Det har sina fördelar. Om man som många

andra går hit i soluppgången finns risken att dimman döljer vyerna, men vi har tur. Längre rör vi oss utmed berget Machu Picchus skuggsida. Porten ligger på krönet av en ås som utgår från dess topp. Efter en brant klättring når vi denna vidunderliga plats och plötsligt som en gudomlig uppenbarelse visar sig den sägenomspunna staden. Samtidigt öppnar sig himlen som på beställning och solen strilar ljus över ruinerna. Att för första gången skåda detta under är ett stort ögonblick i en människas liv. Visionerna dör och verkligheten träder fram. Alla bilder man sett och allt man läst om soldöttrarnas och inkakungarnas stad faller samman till plattityder. Man blir nästan paralyserad av sinnesrörelse och all den energi som strålar från den magiska anläggningen. Storleken, läget, ruinernas sammansmältning med den monumentala omgivningen och den historiska aura som belägrar platsen gör oss djupt tagna och tårögda. Inkafolket måste haft ett heligt förbund med landskapet.

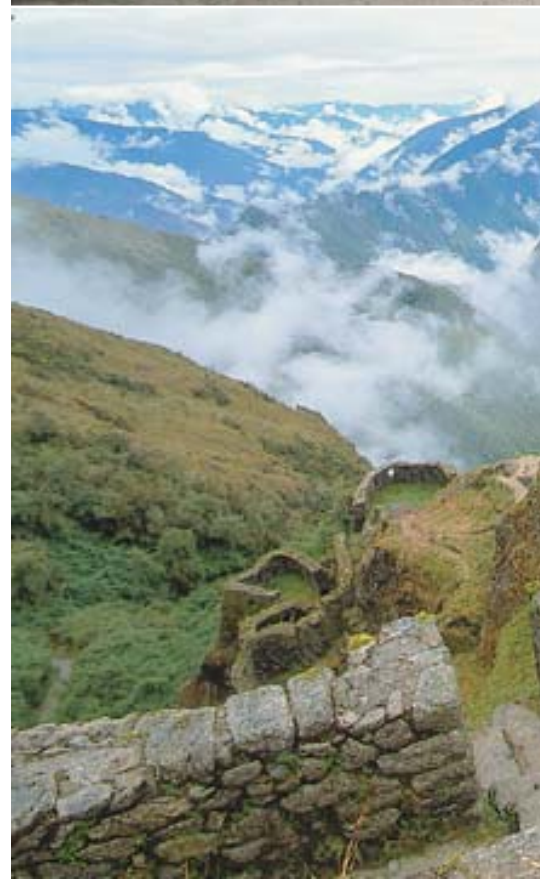
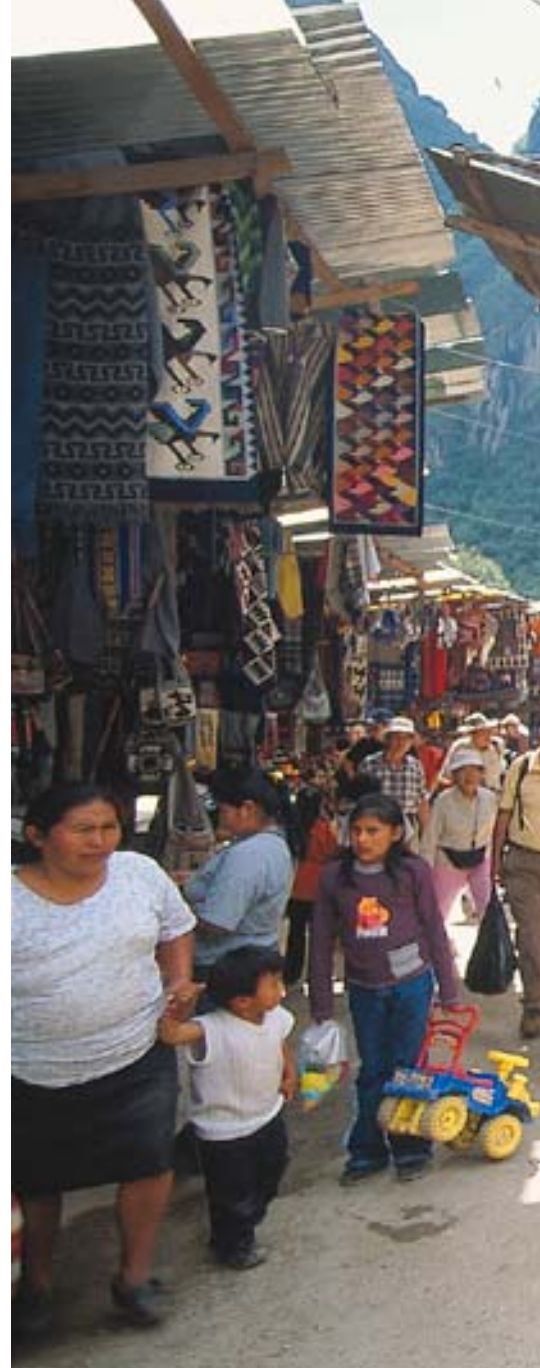
Vi står där någon timme; man vill inte gärna lämna Intipunku. Sen går vi ned till folkvimlet mellan husgrunderna. Och väl där erfar jag den oväntade effekten, att inte bli störd av alla turister som kurtar omkring. Intrycken och tankeställarna är så totalt uppslukande att man liksom inte märker att andra människor också går där med sina funderingar. Jag tar detta som ett tecken på ruinstadens storhet, en plats som sannerligen övertrumfar sitt rykte.

BUSSAR I PENDELTRAFIK

Dessvärre har man byggt en ful vägstump mellan Machu Picchu och Aguas Calientes. Det är via den de flesta kommer hit och härifrån. Bussarna avgår när de blir fullsatta, i en evig pendeltrafik fram och tillbaka på en serpentinväg som slingrar sig åtskilliga kurvor ned mot floden.

Klipska cuechuapojkar har lärt sig utnyttja denna trafik som en inkomstkälla. Efter första svängen står en traditionellt klädd gosse vid vägkanten och sjunger ljudligt så det vibrerar i bussen – goodbye, bienvidos, auf wiedersehñ – och alla passagerare stirrar storögt genom fönstren. Efter nästa sväng hör vi samma visa igen. Av samma grabb!

Medan bussen far iväg till de tvära kurvorna i branten, rusar grabben på en

Vid kilometer 88 kliver man av tåget som går mellan Cusco och Aguas Calientes. Här börjar vandringen. Första dagen följer man floden Kusichaca i en smal dal.

Orädda lamadjur klättrar på trapporna i Machu Picchu.

► stig rakt ned i fallriktningen. Jag räknar till tio arior innan vi når bron över floden, och där stannar bussen och den sveltige lille sopranen kliver ombord för att samla in kollekt, och vi vet inte vad vi ska tycka.

I Aguas Calientes återser vi den förloerade modern, och låter oss sedan förundras över detta turistklondyke där järnvägsspåret följer basargatan nära in på alla souvenirbestånd. Här råder trängsel och kakafoni. 5 000 hoppfulla nybyggare har slagit ned bopålar i den trånga dalens djungel för att leva på turismen, och förutsättningarna är goda. En halv miljon turister besöker Machu Picchu varje år.

Den sista dagen strosar vi åter runt däruppe på miraklet. Jag bestiger sockertoppen ovanför ruinerna, Hayuna Picchu, och tycker nu att det dramatiska landskapet gott matchar de arkeologiska märkvärdigheterna, och det gör ju inte saken sämre. Som helhet är Machu Picchu en av de mest intrycksmättade platserna man kan besöka i världen. Och på tåget tillbaka till Cusco har man gott om tid att begrunda den saken. De tio milen tar åtta timmar, men det är en annan historia. □

Klassiska vandringsleder

Inkaleden är en klassiker som lockar vandrare från när och fjärran. En lista över några av världens mest kända och lockande vandringsleder kan se ut så här:

- Inkaleden, Peru
- Paine runt, Chile
- Everestleden, Nepal
- Annapurna runt, Nepal
- John Muir trail, Kalifornien
- Kaibab trail, Grand Canyon
- Appalachian trail, från Georgia till Maine
- Milford track, Nya Zeeland
- Overland track, Tasmanien
- Mont Blanc runt, Frankrike/Italien
- Pyreneernas högled, Spanien/Frankrike
- Kungsleden, Sverige
- Kilimanjaro, Tanzania
- Mount Kenya runt, Kenya
- Toubkal runt, Atlasbergen

Resefakta Peru se sid 60

Vandrare under berget Ama Dablam på Everestleden. Vandrare vid Lago Paine i Chile.